

ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО І ПРОЦЕС

DOI: <https://doi.org/10.18524/2411-2054.2023.50.280278>

УДК 347.97/.99

О. М. Борщевська, канд. юрид. наук, доцент
Одеський національний морський університет
Кафедра цивільного і трудового права
вул. Мечникова, 34, Одеса, 65029, Україна
e-mail: elennika2098@gmail.com

І. О. Заснов, студент 3 курсу ОР «Бакалавр»
Одеський національний морський університет
Навчально-науковий морський гуманітарний інститут
вул. Мечникова, 34, Одеса, 65029, Україна
e-mail: ziog2002@gmail.com

ПРАВОВІ ПІДСТАВИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В СУДОЧИНСТВІ УКРАЇНИ

Статтю присвячено дослідженню штучного інтелекту, як одного з перспективних напрямків вдосконалення українського судочинства, обумовленого сучасним етапом технічного розвитку. Розглядаються роботи вітчизняних та зарубіжних дослідників та аналізується сучасний стан нормативно-правового регулювання використання штучного інтелекту в судочинстві, як в Україні, так й в інших державах. Зазначаються акти законодавства, які вже створені, та ті, які перебувають на етапі розробки та визначаються підходи до їх формування.

Констатовано, що головною проблемою, яка стає на заваді повноцінній інтеграції штучного інтелекту в судову систему України, є відсутність окремого закону, цілком присвяченого особливостям та способам використання цієї технології.

Надається перелік способів можливого використання штучного інтелекту в судочинстві та завдань, які він здатний виконувати із наведенням конкретних прикладів. Авторами пропонується розглядати його як у якості судді, так і у ролі допоміжного інструменту.

Визначаються дві групи принципів, на яких цей процес має ґрунтуватися: принципи, що лежать в основі судочинства та принципи використання штучного інтелекту. Звертається увага на особливості використання штучного інтелекту в різних формах судочинства.

Авторами визначено основні переваги від впровадження штучного інтелекту в судочинство та зазначено ризики, які супроводжуватимуть цей процес, а, також, підкреслено можливість використовувати досвід Китаю. Надаються пропозиції щодо структури потенційного Закону України «Про штучний інтелект» та завдань, які мають бути вирішені в процесі його створення.

Наголошено на необхідності зосередити подальші дослідження на більш детальній оцінці ризиків впровадження штучного інтелекту в судочинстві та потенційних способів його використання.

Ключові слова: штучний інтелект, судочинство, правове регулювання, принципи, зарубіжний досвід.

Постановка проблеми. Розвиток сучасного суспільства характеризується активним використанням новітніх технологій у всіх сферах життєдіяльності. Правова система та судочинство як один із її найважливіших елементів ніколи не залишаються осторонь від загальносвітових тенденцій і, наразі, можна говорити про те, що проявами використання новітніх технологій є створення електронного суду, за допомогою якого впроваджуються можливості проведення судових зустрічей у форматі відео-конференції, подання позовних заяв в електронній формі, використання різноманітних реєстрів та інше.

Саме тому, постало питання щодо інтеграції у судову систему України штучного інтелекту (далі ШІ), як однієї з найперспективніших технологій. Але, передусім, необхідна апробація такої опції на предмет відповідності реаліям сьогодення, покращення ефективності та швидкості відправлення правосуддя, зменшення навантаження на учасників судового процесу, та в подальшій перспективі, якщо не повноцінної заміни, то полегшення роботи суддів і забезпечення прийняття ними більш об'єктивних рішень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Відповідне питання протягом останніх років все частіше підіймається у наукових колах і стало предметом дослідження таких українських науковців як Н. Голубєва, О. Заворіна, О. Кармаза, А. Кирилюк, Н. Марценко, О. Плахоткін, Г. Прохазка, Ю. Рєпіна, В. Шевчук, а, також, таких іноземних дослідників як Б. Аларі, В. Брекке, Р. Кемпбел, К. Мак-Кей, А. Ніббет, Д. Реїлінг, Е. Темелі.

Метою статті є дослідження правової системи України на предмет наявності легальних підстав для використання штучного інтелекту в судочинстві із аналізом досвіду інших країн та міжнародного законодавства. На підставі цього з'ясування, для вирішення яких завдань доцільно використовувати ШІ в судочинстві та які переваги і недоліки це матиме для судової системи України.

Виклад основного матеріалу. Особливістю, яка відрізняє відносини, що пов'язані із використанням сучасних цифрових технологій є те, що законодавство, направлене на їх врегулювання з'являється набагато пізніше, ніж самі технології. Прикладом цього можуть слугувати криптовалюти, активне використання яких відбувається ще з 2017 року, проте питання їх нормативного закріплення досі повноцінно не вирішене, і навіть прийнятий 17.02.2022 р. Закон України «Про віртуальні активи» досі не набув чинності, через що легальних підстав для обігу криптовалюти в Україні досі немає.

Подібна ситуація має місце і з технологіями на базі штучного інтелекту, популяризація яких, впродовж останніх місяців, пов'язана зі створенням безперешкодного доступу до великої кількості безкоштовних програм, що їх використовують.

Але, попри це, наразі не існує окремого нормативно-правового акту, який був би цілком присвячений ШІ, визначав би засади, порядок та особливості його використання на території України. Проте, слід звернути увагу на той факт, що певні заворушення, в цьому напрямку, вже відбулися. Так, 02 грудня 2020 року Кабінетом Міністрів України було схвалено Концепцію розвитку штучного інтелекту в Україні (далі – Концепція), яка стала першим вітчизняним актом, який присвячений ШІ.

Роль цієї концепції полягає в тому, що вона визначає мету, принципи розвитку технологій штучного інтелекту в Україні, сфери в яких доцільно їх запровадити, а, також, проблеми, які необхідно подолати для цього. До сфер, в яких Концепція вважає доцільним використання ШІ належать: освіта і професійне навчання, наука, економіка, кібербезпека, інформаційна безпека, оборона, публічне управління, правове регулювання та етика, а, також, правосуддя.

Окрім зазначеного вище, Концепція також пропонує визначення ШІ, під яким слід розуміти «організовану сукупність інформаційних технологій, із застосуванням якої можливо виконувати складні комплексні завдання, шляхом використання системи наукових методів досліджень і алгоритмів обробки інформації, отриманої або самостійно створеної під час роботи, а, також, створювати та використовувати власні бази знань, моделі прийняття рішень, алгоритми роботи з інформацією та визначати способи досягнення поставлених завдань» [1].

Проте, слід погодитись із думкою Г. Прохазки, яка наголошує на тому, що Концепція має декларативний характер і не передбачає проведення кардинальних системних змін у національному праві. Зокрема, істотної критики зазнає саме поняття закріплене на рівні Концепції, яке характеризують як досить розмите і зосереджене не на всьому спектрі можливого застосування ШІ [2, с. 155].

В європейському законодавстві, а, саме, в розробленому Європейською комісією проєкті закону «Про штучний інтелект» (EU Artificial Intelligence Act) пропонується наступне визначення: «Система штучного інтелекту (ШІ система) - це програмне забезпечення, яке розроблене з використанням однієї або декількох технік та підходів, перелічених у Додатку I і може, для визначеного набору людських цілей, генерувати результати, такі як вміст, прогнози, рекомендації або рішення, що впливають на середовище, з яким вони взаємодіють» [3].

Таким чином, можна констатувати, що європейське визначення ШІ більш лаконічне та менш розмите у порівнянні з національним і краще відображає природу цієї технології, зокрема, вказівка на те, що ШІ слугує для виконання визначеного набору людських цілей дозволяє закріпити на рівні законодавства їх перелік, що й зроблено в українській Концепції.

Щодо перспектив законодавчого оформлення використання ШІ, то в європейській науковій думці виокремлюють два підходи до розвитку відповідного законодавства, а саме: ризико-орієнтований підхід (risk-based approach) та галузевий підхід (sector-based approach). Перший ґрунтується на оцінці ризику і передбачає створення законодавчої бази пропорційно ступеню ризиків, що виникнуть у випадку впровадження ШІ в ту чи іншу сферу, і зосереджений на запобіганні їм, тоді як менше уваги зосереджує на питанні безпосереднього регулювання цих сфер. Другий підхід передбачає зміщення акценту з боку ризиків на потреби сектору, де планується використання ШІ і передбачає більш детальне його регулювання. Проте, як зазначає у своєму дослідженні В. Брекке, ці підходи не є взаємовиключними і можуть бути поєднані [4, с. 8].

Ми вважаємо, що основою створення українського законодавства про ШІ має стати саме поєднання ризико-орієнтованого та галузевого підходів, тобто, оцінка ризиків із повноцінною розробкою конкретного сегменту, а, саме, судочинства.

Наразі загальноприйнятим баченням розвитку відповідного законодавства є створення окремого Закону України «Про штучний інтелект». Саме до таких

висновків прийшла робоча група під керівництвом О. Шевченко, розробивши Стратегію розвитку штучного інтелекту в Україні на 2022-2030 роки [5, с. 90].

Підтримуючи цю точку зору, вважаємо за необхідне наголосити на тому, що створення одного закону не в змозі повноцінно врегулювати правовідносини із використанням ШІ, оскільки вони так чи інакше впливатимуть на публічно-правові та приватноправові відносини, що вже існують. Через це, доцільно говорити, що розроблення нового законодавства має бути комплексним і напрямленим, також, на внесення змін до нормативно-правових актів, що вже існують.

Так як ШІ може здійснювати широкий спектр різноманітних завдань, то необхідно з'ясувати, для яких саме цілей його можна використовувати у судочинстві. Слід зауважити, що перелік відповідних завдань офіційно закріплено на рівні Етичної хартії з використання штучного інтелекту у судовій системі та її середовищі (European ethical Charter on the use of Artificial Intelligence in judicial systems and their environment) (далі - Хартія), прийнятій Європейською комісією з ефективності правосуддя у 2018 р. Згідно з Хартією, штучний інтелект у судочинстві може бути використано для наступних цілей: 1) удосконалення пошукової системи (в контексті прецедентного права); 2) вирішення суперечок он-лайн; 3) допомога в складанні процесуальних актів; 4) аналіз та прогнозування; 5) класифікація договорів за різними критеріями та виявлення розбіжностей або несумісних положень; 6) інформування або підтримка сторін у судових розглядах за допомогою "Чат-ботів" [6].

Відповідне положення Хартії було частково рецепійоване і покладено в основу Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні, згідно із якою ШІ може виконувати наступні завдання: 1) надання юридичних консультацій широким верствам населення; 2) визначення необхідних заходів ресоціалізації засуджених, шляхом проведення аналізу наявних даних за допомогою технологій штучного інтелекту; 3) винесення судових рішень у справах незначної складності [1].

Слід зазначити, що через свій декларативний характер, Концепція розвитку штучного інтелекту в Україні не конкретизує зазначене вище положення та не передбачає створення механізму його реалізації. Тому, вважаємо за доцільне, більш детально зауважити на особливості кожної із сфер використання ШІ у судочинстві, закріплених як на рівні Концепції, так і на рівні Хартії та з'ясувати, чи втілені вони на практиці і чи можуть бути реалізовані в українській судовій системі.

Першим завданням, яке Хартія пропонує доручити ШІ є удосконалення пошукової системи. В даному випадку акцент зроблено саме на вдосконаленні процесу пошуку судових рішень, що має особливе значення для країн з англосаксонською правовою системою, в основі якої лежить прецедент. Дослідження судової практики є досить складним та кропітким процесом, який потребує аналізу великого масиву інформації. В Україні цей процес здійснюється за допомогою Єдиного державного реєстру судових рішень (далі - ЄДРСР), який дозволяє обрати критерії пошуку і, таким чином, персоналізувати результат.

Інтеграція до пошукових систем ШІ вже активно відбувається. Прикладом може слугувати створена компанією Microsoft пошукова система Bing, яка за допомогою ШІ дає персоналізовану відповідь на запит і, таким чином, значно пришвидшує процес пошуку. Така сама технологія може бути впроваджена у

ЄДРСР, що дозволить значно спростити роботу як суддів, так і юристів-практиків.

Другим завданням, яке Хартія покладає на штучний інтелект є вирішення спорів он-лайн. В Європі це положення доки не було повноцінно реалізоване, а, тому, провідною країною, є Китай, де починаючи з 2019 року створено можливість проводити судові засідання он-лайн на платформі WeChat, із штучним інтелектом у якості судді. Найчастіше таким чином вирішуються справи, пов'язані з електронною комерцією та авторськими правами. Рішення, винесені під час таких засідань, мають таку саму юридичну силу, як і винесені людиною, та підлягають оскарженню в загальному порядку [7, с. 88-89].

Третім завданням, передбаченим Хартією є допомога в складанні процесуальних актів, яка полягає в тому, що ШІ самостійно складатиме такі документи як позовні заяви, відзиви та судові рішення відповідно до отриманої від особи інформації. З цим завданням вже можуть впоратися безкоштовні програми, що працюють на основі ШІ.

Четвертим завданням є аналіз та прогнозування. Найчастіше, використання ШІ для прогнозування відбувається у сфері кримінального права і дослідження злочинності. Прикладом може слугувати американська система COMPAS, яка використовується судами у кримінальних справах, для оцінки ризику вчинення за-судженим нового правопорушення. Шляхом аналізу різноманітних показників, таких як психологічні особливості особи, характер вчиненого діяння та ін., система виносить рішення про ступінь ймовірності рецидиву з боку такої особи і суддя, під час призначення покарання, спирається саме на результати такого аналізу [8, с. 12].

Слід зазначити, що Україна вже має досвід використання подібної технології. Харківським національним університетом радіоелектроніки разом з Головним управлінням національної поліції в Харківській області було створено систему RICAS, яка використовується для аналізу кримінального стану, конкретного розслідування, групової злочинності, особливостей профілю та проведення порівняльного аналізу, що направлене на підвищення ефективності оперативно-розшукової діяльності та профілактику і попередження кримінальних правопорушень [9, с. 57].

П'ятим завданням відповідно до Хартії є класифікація договорів за різними критеріями та виявлення розбіжностей або несумісних положень. Слід сказати, що сюди можна віднести і дослідження різноманітної інформації, адже світова практика свідчить, що ШІ вже може впоратися із цим. У США створено систему пошуку електронної інформації eDiscovery, яка за допомогою технології машинного навчання, здатна винайти найкращий алгоритм пошуку інформації у великому обсязі електронних даних. Ефективність такого методу підтверджується тим, що він офіційно визнаний у США та Великобританії [10, с. 33].

Шостим завданням є інформування або підтримка сторін у судових розглядах за допомогою «Чат-ботів». Необхідно зазначити, що попри таке формулювання, підтримка та консультація може надаватися ще до здобуття особою статусу сторони у судовій справі, що корелюється із першим завданням, передбаченим українською Концепцією, а, саме, наданням юридичних консультацій широким верствам населення.

Однією із перших країн, яка змогла створити подібного «бота» є Канада, в якій він має назву Solution Explorer і використовується для надання

індивідуалізованої юридичної інформації у форматі питання-відповідь, а, також, містить інструменти для врегулювання спору в позасудовому порядку [11, с. 534].

Україна вже також почала здобувати подібний досвід. Так, 15 березня 2023 року Міністр цифрової трансформації Михайло Федоров повідомив, що в Міністерстві ведеться активна робота з інтеграції ШІ ChatGPT в застосунок «Дія», з метою надання громадянам можливості отримувати відповіді на запитання від ШІ, що значно підвищить якість та швидкість надання адміністративних послуг [12]. Використання цього досвіду у майбутньому дозволить провести подібну інтеграцію і з судочинством, що дасть змогу особам отримувати необхідну інформацію без звернення до юристів.

Слід зазначити, що єдиною країною, в судовій системі якої штучний інтелект вже здійснює всі зазначені вище завдання, є Китай, в якому функціонує єдина «Розумна судова система» (smart court system of systems (SOS)), яка підключена до комп'ютера кожного судді і використовується у кожній судовій справі для аналізу інформації, складання процесуальних документів, надання порад судді під час винесення рішення, оцінки підозрюваного відповідно до його соціального рейтингу та виконання окремих судових рішень, таких як арешт майна [13].

Таким чином, можна констатувати, що наразі сучасний рівень технічного розвитку дозволяє реалізувати положення як Хартії, так і Концепції і покласти на штучний інтелект виконання зазначених вище завдань. Проте, найскладнішим у реалізації все одно залишається делегування ШІ відправлення правосуддя, адже, наразі для цього немає легальних підстав.

Важливе значення для будь-якої сфери суспільних відносин мають принципи, які є фундаментальними засадами, що лежать в їх основі і дозволяють визначити, яким чином відбувається їх розвиток та функціонування. Саме тому, досить важливо зрозуміти на яких саме принципах має ґрунтуватися використання штучного інтелекту в судочинстві.

Так, можна констатувати, що досліджувана тема охоплює одразу дві великі групи принципів, а, саме: принципи, що лежать в основі судочинства та принципи, використання безпосередньо ШІ.

Найбільш повноцінно розвиненою та закріпленою на рівні законодавства є група принципів, що лежать в основі судочинства, тоді як інша поки перебуває на етапі становлення. Перелік основних засад, що лежать в основі судочинства чітко закріплено в ст. 129 Конституції України і відповідно до ст. 129 до них належать: рівність усіх учасників судового процесу, забезпечення доведеності вини, змагальність сторін, підтримання публічного обвинувачення в суді прокурором, забезпечення обвинуваченому права на захист, гласність, розумні строки, право на оскарження і обов'язковість судового рішення [14].

Саме ці принципи слід розглядати як фундаментальні, і будь-які нововведення у судочинство мають в обов'язковому порядку бути узгоджені з ними. Дана позиція може бути підтверджена Рекомендаціями CM/Rec (2020) 1 щодо впливу алгоритмічних систем на права людини, прийнятих Комітетом міністрів Ради Європи 8 квітня 2020 року, які наголошують на тому, що в процесі впровадження технологій на основі ШІ, необхідно дотримуватися базових принципів, викладених в Європейській конвенції з прав людини [15, с. 22].

Щодо принципів використання штучного інтелекту, то такі дослідники як Д. Коус та Л. Флоріді наголошують на можливості виокремлення 47 принципів, проте, найважливішими серед них мають бути наступні: незаподіяння шкоди, автономія, справедливість, та орієнтація на підвищення добробуту [16, с. 5].

Єдиним актом міжнародного законодавства, в якому сформульовано принципи використання ШІ в судочинстві, є Етична хартія з використання штучного інтелекту у судовій системі та її середовищі, яка визначає 5 фундаментальних принципів, до яких належать: 1) повага до основних прав передбачає, що впровадження ШІ не повинне порушувати гарантії права на доступ до справедливого суду; 2) недискримінація, який полягає в тому, що ШІ в судочинстві не може спиратися на такі дані як стать, національність та ін.; 3) якість та захищеність передбачає, що ШІ має використовувати лише перевірені джерела інформації; 4) прозорість, неупередженість та справедливість які передбачають, що всі учасники правовідносин із використанням ШІ мають чітко розуміти алгоритм його роботи, зокрема Хартія пропонує зробити код таких програм відкритим, що, на наш погляд, є досить спірною думкою; 5) принцип «під контролем користувача» передбачає, що суддя завжди повинен мати можливість переглядати рішення винесені ШІ та дані які для цього використовувалися [6].

На нашу думку, саме ці принципи слід розглядати як фундаментальні і відштовхуватися від них при впровадженні ШІ в судову систему України.

Так як судочинство в Україні може здійснюватися у формах цивільного, господарського, кримінального та адміністративного, то необхідно з'ясувати, якою може бути специфіка використання штучного інтелекту в кожній із них.

Як зазначає у своїй роботі Н. Марценко, наразі найбільш аргументованим та доцільним, із наукової та практичної точки зору, є використання ШІ у цивільному судочинстві [17, с. 159]. Проте, з огляду на реалії українського судочинства та процесуального законодавства, вважаємо допустимим розгляд цього питання, також, в контексті господарського і адміністративного судочинства.

Необхідно сказати, що в наукових колах досить сильний акцент зроблено на необхідності проведення розмежування понять: «ШІ як суд» і «ШІ в суді». Так, під першим слід розуміти безпосереднє відправлення штучним інтелектом правосуддя, тоді як другий охоплює весь спектр можливого використання ШІ у ролі допоміжного інструменту. Такий дослідник як Е. Темелі дійшов висновку, що можливість використання штучного інтелекту в якості судді у конкретній справі залежить від наявності в ній спору [18, с. 221].

На нашу думку, саме цей критерій має бути вирішальним при визначенні можливості делегувати ШІ функції судді, оскільки відсутність спору виключає можливість розгляду справ у порядку позовного провадження, яке є більш складним у порівнянні з іншими і потребує обробки великої кількості різної інформації, що не може бути здійснено ШІ на початковому етапі його впровадження.

Саме така позиція лежить в основі чинного Цивільного процесуального кодексу України (далі - ЦПК), який передбачає поділ проваджень на наказне, окреме та позовне, одним із критеріїв якого є саме наявність спору, який характерний для справ, що розглядаються за позовом.

Окрім цього, ч. 4 ст. 119 ЦПК передбачає можливість розгляду у порядку спрощеного позовного провадження малозначних справ; справ що виникають з

трудових відносин; справ про надання судом дозволу на тимчасовий виїзд дитини за межі України; справ незначної складності [19]. Подібний підхід має місце в господарському та адміністративному судочинстві, які, також, передбачають можливість розгляду справ у порядку спрощеного провадження.

Таким чином, можна припустити, що в цивільному, адміністративному та господарському судочинстві доцільно делегувати штучному інтелекту функції судді у справах, що розглядаються в порядку спрощеного позовного провадження.

Саме такий підхід лежить в основі політики Естонії щодо використання ШІ, яка полягає в тому, що виконання ним функцій судді можливе лише у справах незначної складності з обов'язковим забезпеченням можливості оскарження рішення [20, с. 345].

Щодо кримінального судочинства, то покладення в ньому функції судді на ШІ наразі неможливе, як із правової точки зору, так і з етичної. Це пов'язане із тим, що ШІ дуже часто упереджено ставиться до окремих категорій осіб, наприклад, американська програма COMPAS упереджено ставилася до афроамериканців, вважаючи, що вони більш схильні до вчинення протиправних дій [21, с. 50].

Наявність такого недоліку свідчить про недосконалість ШІ та наявність в його висновках істотного відсотку похибки, яка є неприпустимою під час відправлення правосуддя.

На підставі цього, можна дійти висновку, що на початковому етапі впровадження штучного інтелекту в судочинство України доцільним буде проведення пілотних проєктів, які передбачатимуть паралельний розгляд справи суддею та штучним інтелектом із наступним порівнянням двох рішень за основними критеріями, серед яких, в обов'язковому порядку, мають бути такі процесуальні елементи, як строки розгляду, оцінка доказів та інші.

На цьому етапі також необхідно буде з'ясувати, чи зможе штучний інтелект знайти компроміс між такими принципами судочинства як об'єктивність, справедливість та законність, що досить складно зробити навіть судді-людині, адже законність не завжди значить справедливість.

Таким чином, вважається за доцільне в умовах відсутності в Україні повноцінного досвіду використання штучного інтелекту розглядати його, в першу чергу, саме як додатковий інструмент, який може використовувати суддя у процесі своєї діяльності, тоді як покладення на нього функції судді можливе лише після проведення низки досліджень та дослідів.

Впровадженню ШІ в обов'язковому порядку має передувати оцінка його переваг та недоліків із визначенням негативних наслідків, до яких може призвести його використання та способів їх усунення.

На основі викладеного вище матеріалу можна констатувати, що перевагами використання штучного інтелекту у судочинстві можна вважати наступне:

По-перше, використання штучного інтелекту дозволить прискорити процес відправлення правосуддя і сприятиме дотриманню такої засади судочинства, як розгляд справи у розумні строки. Доказом цього може слугувати використання ШІ в Китаї, що, за офіційними підрахунками, дало змогу зменшити навантаження на суддів на третину та заощадити громадянам близько 1.7 мільярдів годин часу [13].

4. Розробка власного ШІ чи використання вже існуючого. Ми вважаємо, що обидва підходи мають свої недоліки. У випадку, якщо держава вирішить здійснювати розробку власної програми, то це буде супроводжуватися значними витратами як грошей так і часу, що призведе до того, що процес впровадження ШІ затягнеться ще на невизначений період.

У випадку, якщо скористатися вже готовою програмою, наприклад ChatGPT, то постає питання про взаємодію між державою та її розробником, який фактично отримує контроль над судовою системою України.

5. Вплив на ринок праці. Слід відмітити, що питання того, чи зможе ШІ повноцінно замінити людину, стає предметом дискусій у багатьох сферах життєдіяльності. Такі дослідники, як Б. Аларі, та Е. Ніббет дійшли висновку, що в окремих сферах юриспруденції штучний інтелект дійсно зможе замінити юристів, наприклад, процес складання позовних заяв вже може здійснювати відповідна програма, проте, все ж таки, сучасний рівень розвитку відповідної технології не дає підстав вважати, що такі професії як адвокат, суддя та прокурор знаходяться під загрозою зникнення [25, с. 119].

6. Відповідальність. Наразі залишається відкритим питання про притягнення до відповідальності за правопорушення, пов'язані із використанням ШІ. Як слушно зазначає А. Кирилюк, коло осіб, що беруть участь в регулюванні та адмініструванні штучного інтелекту досить широке, а, тому, важко визначити винуватість конкретної особи [26, с. 513].

Ці та інші ризики і недоліки дають підстави вважати, що програми штучного інтелекту, які використовуватимуться у судочинстві слід віднести до категорії систем підвищеної небезпеки, згідно із класифікацією, запропонованою розробленим Європейською комісією проектом закону «Про штучний інтелект».

Висновки і пропозиції. Таким чином, можна констатувати, що в Україні, повноцінна інтеграція штучного інтелекту в судочинство вже частково можлива з технічної, проте, неможлива з нормативно-правової точки зору.

В Україні наразі процес розвитку законодавства у цій сфері зупинився на рівні створення Концепції розвитку ШІ, що пов'язане із початком війни і необхідністю зосередити всі зусилля на боротьбі з ворогом.

На основі проведеного дослідження вважається, що для інтеграції штучного інтелекту в судочинство необхідно виконати декілька завдань, серед яких найважливішим є створення Закону України «Про штучний інтелект», який стане основним нормативно-правовим актом, присвяченим використанню цієї технології. Пропонуємо поділ відповідного закону на дві частини: Загальну та Особливу.

В Загальній частині буде сформульовано понятійний апарат, визначено завдання та повноваження державних органів у сфері використання ШІ, принципи функціонування цієї сфери правовідносин, ризики із обов'язковим зазначенням способів їх уникнення, вичерпний перелік сфер, де використання відповідної технології неможливе, а, також, порядок притягнення до відповідальності за порушення відповідного законодавства. Особлива частина буде присвячена порядку та специфіці використання штучного інтелекту в окремих сферах, однією із яких буде судочинство.

Для прийняття цього закону необхідно:

По-перше, сформувати принципи використання штучного інтелекту, як в судочинстві, так і в інших сферах, спираючись при цьому на зарубіжний досвід, проте, враховуючи реалії та особливості українського суспільства.

По-друге, визначити особливості використання ШІ в судочинстві, зокрема, можливі варіанти та порядок його застосування і перелік завдань, які він може виконувати.

По-третє, провести дослідження із використання ШІ для того, щоб зрозуміти в яких галузях доцільне його використання та чи можливе ефективне здійснення їх завдань, зазначених вище.

По-четверте, необхідно забезпечити поступову підготовку населення до відповідних нововведень, шляхом тісної взаємодії зі ЗМІ та врахуванням громадської думки.

Лише після вирішення цих найважливіших завдань можна буде говорити про повноцінну інтеграцію штучного інтелекту в судочинство України і його ефективне використання.

Список використаної літератури

---

1. Про схвалення Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 02.12.2020 р. № 1556-р. *Урядовий кур'єр*. 2020. № 247 (в чинній редакції від 29.12.2021 р.).
2. Прохазка Г. А. Штучний інтелект в міжнародному праві. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 2. С. 153–155.
3. The Artificial Intelligence Act. URL: <https://artificialintelligenceact.eu/> (дата звернення 26.03.2023 р.).
4. Brekke V. A. Artificial Intelligence in the judicial system: Maintaining the independency of the judiciary power in the development, implementation, and use of artificial intelligence. Master thesis. University of Oslo, 2022. URL: <https://www.duo.uio.no/handle/10852/95269> (дата звернення 27.03.2023 р.).
5. Щодо Проекту стратегії розвитку штучного інтелекту в Україні на 2022 – 2030 рр. / за заг. ред. Шевченко А. І. *Artificial Intelligence*. 2022. № 1. С. 75-157 (в чинній редакції від 29.12.2021 р.).
6. CEPEJ European Ethical Charter on the use of artificial intelligence (AI) in judicial systems and their environment. URL: <https://www.coe.int/en/web/cepej/cepej-european-ethical-charter-on-the-use-of-artificial-intelligence-ai-in-judicial-systems-and-their-environment> (дата звернення 29.03.2023 р.).
7. Шевчук В. М. Перспективи запровадження технологій штучного інтелекту в судову діяльність в сучасних умовах. Використання технологій штучного інтелекту у протидії злочинності: Матеріали міжнар. наук.-практ. конф., Харків, 5 лист. 2020 р. *Право*, 2020. С. 86-94.
8. McKay C. Predicting risk in criminal procedure: actual tools, algorithms, AI and judicial decision-making. *Legal Studies Research Paper Series: The University of Sydney Law School*. 2019. № 19/67. P. 1-25.
9. Заворіна О. П., Нечаєва І. О. Використання можливостей штучного інтелекту в кримінальному провадженні. Використання досягнень сучасної науки й техніки в розкритті злочинів: Матеріали міжнар. наук.-практ. конф., Харків, 5 лист. 2020 р. *Право*, 2020. С. 55-58.
10. Репіна Ю. С. Світові стандарти практики використання штучного інтелекту у судочинстві. *Питання боротьби зі злочинністю*. 2021. № 41. С. 29-37.
11. Голубева Н. Ю. Розмежування ODR та онлайн-судів. Наука та суспільне життя в Україні в епоху глобальних викликів людства у цифрову еру: Матеріали міжнар. наук.-практ. конф. Одеса, 21 травня 2021 р. Видавничий дім «Гельветика», 2021. Т. 2. С. 533-535.

12. Мінцифри тестує ChatGPT для надання послуг українцям у «Дії». URL: <https://forbes.ua/news/mintsifri-testue-chatgpt-dlya-nadannya-poslug-ukrainsyam-v-dii-15032023-12375> (дата звернення 29.03.2023 р.).
13. Chen S. China's court AI reaches every corner of justice system, advising judges and streamlining punishment. South China Morning Post. 2022.
14. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 р. № 256к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141 (в чинній редакції від 01.01.2020 р.).
15. Кармаза О. О., Федоренко Т. В. Принципи штучного інтелекту в правосудді України. *Право і суспільство*. 2021. № 2. С. 18-24.
16. Floridi L., Cows J. A Unified Framework of Five Principles for AI in Society. *Harvard Data Science Review*. 2019. P. 1-15.
17. Марценко Н. С. Використання штучного інтелекту у цивільному судочинстві. Соціальна і цифрова трансформація: теоретичні та практичні проблеми правового регулювання: Матеріали всеукр. наук.-практ. конф. м. Київ, 2 грудня 2021 р. Одеса : Фенікс, 2021. С. 59-65.
18. Themeli E., Philipsen S. AI as Court: Assessing AI deployment in Civil Cases, in K. Benyekhlef (ed), *AI and Law. A Critical Overview*, Editions Themis 2021. P. 213-232.
19. Цивільний процесуальний кодекс України : Закон України від 18.03.2004 р. № 1618-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 40. С. 1530. Ст. 492 (в чинній редакції від 01.04.2023 р.).
20. Campbell R. W. Artificial intelligence in the courtroom: the delivery of justice in the age of machine learning. *Colo. Tech L.J.* 2020. № 18.2. P. 323-349.
21. Плахоткін О. В. Практика застосування штучного інтелекту у кримінальному провадженні. *Вісник кримінального судочинства*. 2019. № 4. С. 45-57.
22. Звіт місцевих загальних судів про розгляд судових справ у 2022 році № 1-мзс. URL: https://court.gov.ua/inshe/sudova_statystyka/zvit_dsau_2022 (дата звернення 03.04.2023 р.).
23. Індекс сприйняття корупції 2022. URL: <https://cpi.ti-ukraine.org/> (дата звернення 03.04.2023 р.).
24. Про захист персональних даних: Закон України від 01.06.2010 р. № 2297-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2010. № 34. С. 1188. Ст. 481 (в чинній редакції від 27.10.2022 р.).
25. Alarie B., Nibbet A. How Artificial Intelligence Will Affect the Practice of Law. *University of Toronto Law Journal*. 2018. № 68. P. 106-124.
26. Кирилюк А. В. Відповідальність штучного інтелекту. Правове життя сучасної України: Матеріали міжнар. наук.-практ. конф. м. Одеса, 15 травня 2020 р. Одеса : Видавничий дім «Гельветика», 2020. Т. 3. С. 511-514.

References

1. On the approval of the Concept for the Development of Artificial Intelligence in Ukraine: Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine № 1556-p. (2021, December 29). *Uriadovyi kurier*, 247 [in Ukrainian].
2. Prokhozka G. A. (2022). Artificial intelligence in international law. *Legal scientific electronic journal*, 2, 153-155 [in Ukrainian].
3. The Artificial Intelligence Act. URL: <https://artificialintelligenceact.eu>.
4. Brekke V. A. (2022). Artificial Intelligence in the judicial system: Maintaining the independency of the judiciary power in the development, implementation, and use of artificial intelligence. Master thesis. University of Oslo. URL: <https://www.duo.uio.no/handle/10852/95269>.
5. Shevchenko A. I. (Ed.). (2022). Regarding the draft Strategy for the Development of Artificial Intelligence in Ukraine for 2022-2030. *Artificial Intelligence*. 1, 75-157 [in Ukrainian].
6. CEPEJ European Ethical Charter on the use of artificial intelligence (AI) in judicial systems and their environment. URL: <https://www.coe.int/en/web/cepej/cepej-european-ethical-charter-on-the-use-of-artificial-intelligence-ai-in-judicial-systems-and-their-environment>.

7. Shevchuk V. M. (2020). Prospects for the introduction of artificial intelligence technologies in judicial activity in modern conditions. The use of artificial intelligence technologies in the fight against crime: Proceedings of the International Scientific and Practical Conference (pp. 86-94). Kharkiv : Pravo [in Ukrainian].
8. McKay C. (2019). Predicting risk in criminal procedure: actual tools, algorithms, AI and judicial decision-making. *Legal Studies Research Paper Series: The University of Sydney Law School*. 19/67, 1-25.
9. Zavorina O. P. & Nechaieva I. O. (2020). Use of artificial intelligence capabilities in criminal proceedings. Using the achievements of modern science and technology in solving crimes: Proceedings of the International Scientific and Practical Conference (pp. 55-58). Kharkiv : Pravo [in Ukrainian].
10. Repina Yu. S. (2021). World standards of the practice of using artificial intelligence in the judiciary. The issue of fighting crime, 41, 29-37 [in Ukrainian].
11. Golubeva N.Yu. (2021). Distinguishing ODR and online courts. Science and social life in Ukraine in the era of global challenges for humanity in the digital era: Proceedings of the International Scientific and Practical Conference (pp. 533-535). (Vol.2). Odesa. Publishing House «Helvetyka» [in Ukrainian].
12. The Ministry of Digitization is testing ChatGPT to provide services to Ukrainians in «Diya». URL: <https://forbes.ua/news/mintsifri-testue-chatgpt-dlya-nadannya-poslug-ukraintsyam-v-dii-15032023-12375> [in Ukrainian].
13. Chen S. (2022). China's court AI reaches every corner of justice system, advising judges and streamling punishment. South China Morning Post.
14. Constitution of Ukraine № 256к/96-ВР (1996, June 28). *Vidomosti Verkhovnoy Rady Ukrayiny*, 30, 141 [in Ukrainian].
15. Karmaza O. O. & Fedorenko T. V. (2021). Principles of artificial intelligence in the justice system of Ukraine. *Law and society*. 2, 18-24. [in Ukrainian].
16. Floridi L. & Cows J. A (2019). Unified Framework of Five Principles for AI in Society. *Harvard Data Science Review*. 1-15.
17. Martsenko N. S. Use of artificial intelligence in civil justice. Social and digital transformation: theoretical and practical problems of legal regulation: Proceedings of the International Scientific and Practical Conference (pp. 59-65). Odesa: Feniks [in Ukrainian].
18. Themeli E. & Philipsen S. (2021). AI as Court: Assessing AI deployment in Civil Cases, in K. Benyekhlef (ed), *AI and Law. A Critical Overview*, Editions Themis. 213-232.
19. Civil Procedure Code of Ukraine 1618-IV (2004, March 3). *Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrayiny*. 40, 1530 [in Ukrainian].
20. Campbell R. W. (2020). Artificial intelligence in the courtroom: the delivery of justice in the age of machine learning. *Colo. Tech L.J.* 18.2, 323-349.
21. Plahotkin O. V. (2019). The practice of using artificial intelligence in criminal justice. *Herald of criminal justice*. 4, 45-57 [in Ukrainian].
22. Report of local general courts on the consideration of court cases in 2022 № 1-mzs. URL: https://court.gov.ua/inshe/sudova_statystyka/zvit_dsau_2022 [in Ukrainian].
23. Index of perception of corruption 2022. URL: <https://cpi.ti-ukraine.org/> [in Ukrainian].
24. Law of Ukraine on the protection of personal data № 2297-VI (2010, June 1). *Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrayiny*. 34, 1188 [in Ukrainian].
25. Alarie B. & Nibbet A. (2018) How Artificial Intelligence Will Affect the Practice of Law. *University of Toronto Law Journal*. 68, 106-124.
26. Kirilyuk A. V. (2020). Responsibility of artificial intelligence. Legal life of modern Ukraine Proceedings of the International Scientific and Practical Conference (pp. 511-514). (Vol. 3). Odesa. Publishing House «Helvetyka» [in Ukrainian].

Стаття надійшла 01.05.2023 р.

O. M. Borschevska, PhD, Associate Professor
Odesa National Maritime University
the Department Civil and Labor Law
Mechnikov Street, 34, Odesa, 65029, Ukraine
e-mail: elennika2098@gmail.com

I. O. Zasnov, Student 3d year of the Bachelor's Program
Odesa National Maritime University
Educational and Scientific Maritime Humanitarian Institute
Mechnikov Street, 34, Odesa, 65029, Ukraine
e-mail: ziog2002@gmail.com

LEGAL BASIS AND PROSPECTS OF THE USE OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN THE JUDICIAL SYSTEM OF UKRAINE

Summary

The article is devoted to the study of artificial intelligence, as one of the promising areas of improvement of the Ukrainian judiciary, due to the current stage of technical development. The works of domestic and foreign researchers are considered and the current state of legal regulation of the use of artificial intelligence in the judiciary both in Ukraine and in other countries is analyzed. Acts of legislation that have already been created and those that are at the stage of development are noted, and approaches to their formation are determined.

It has been established that the main problem that stands in the way of the full integration of artificial intelligence into the judicial system of Ukraine is the absence of a separate law entirely devoted to the features and ways of using of this technology.

A list of ways of possible use of artificial intelligence in judicial proceedings and the tasks that it is capable of performing is given with concrete examples. The authors suggest considering it both as a judge and as an auxiliary tool.

Two groups of principles on which this process should be based are defined: the principles underlying judicial proceedings and the principles of using artificial intelligence. Attention is drawn to the peculiarities of the use of artificial intelligence in various forms of judicial proceedings.

The authors identified the main advantages of the introduction of artificial intelligence in the judiciary and indicated the risks that will accompany this process, as well as the opportunity to use China's experience. Proposals are provided regarding the structure of the potential Law of Ukraine «On Artificial Intelligence» and the tasks to be solved in the process of its creation.

It is emphasized the need to focus further research on a more detailed assessment of the risks of introducing artificial intelligence in the judicial system and potential ways of its use.

Keywords: artificial intelligence, judiciary, legal regulation, principles, foreign experience.